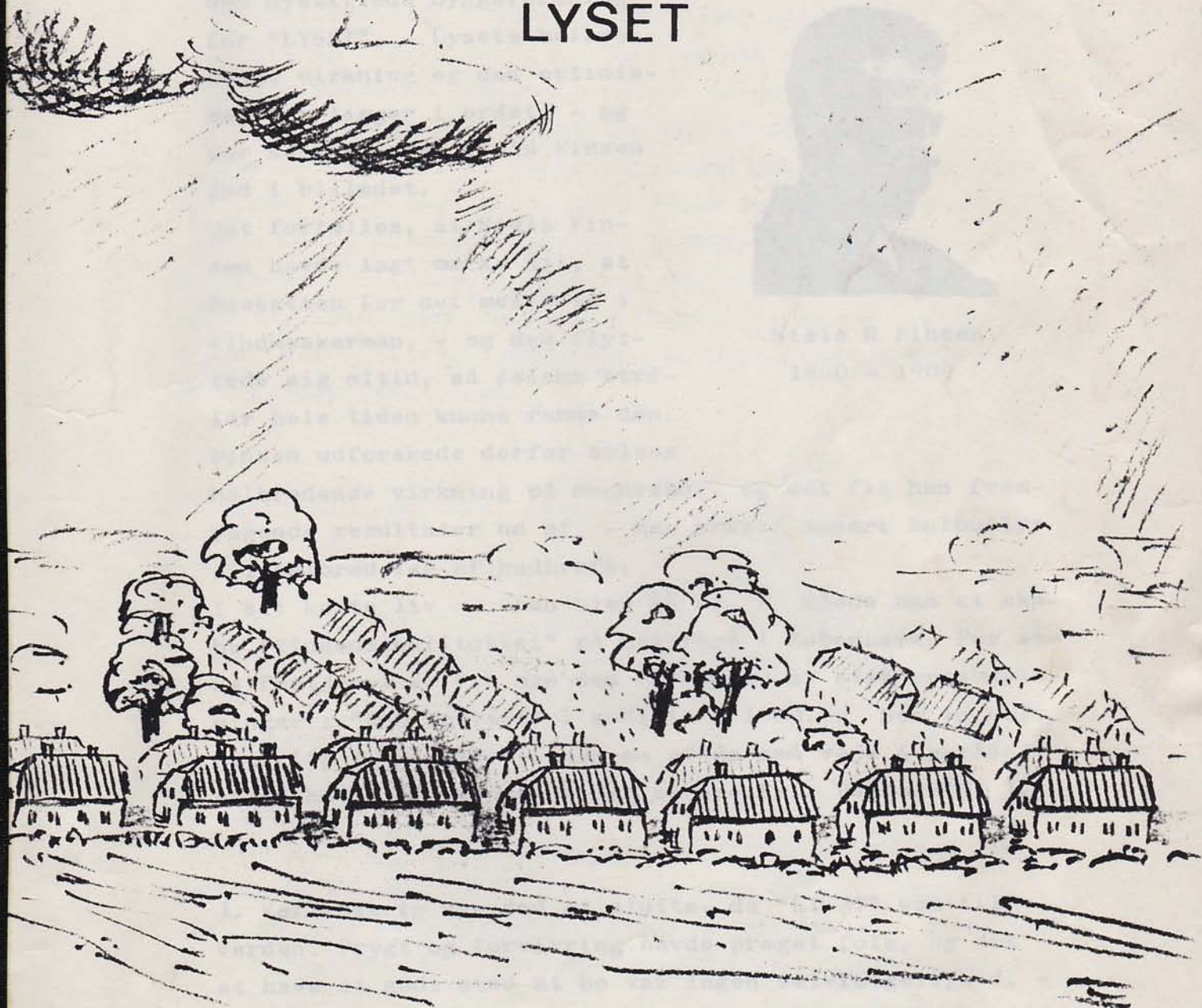

BYGGEFORENINGEN

LYSET

1918-1988

TANKERNE BAG NAVNET

Der var en årsag til at kalde den nystiftede byggeforening for "LYSET". - Lysets helbredende virkning og den optimisme, der ligger i ordet, - og her kommer lægen Niels Finsen ind i billedet.

Det fortælles, at Niels Finsen havde lagt mærke til, at huskatten for det meste lå i vindueskarmen, - og den flyttede sig altid, så solens stråler hele tiden kunne ramme den.

Finsen udforskede derfor solens helbredende virkning på mennesker, og det fik han fremragende resultater ud af, - han brugte senere kulbuelys til helbredelse af hudkræft.

I sit korte liv - han blev 44 år - nåede han at skabe "Finsensinstituttet" på Østerbro i København. For sine fortjenester fik han den fornemste af alle æresbevisninger : "Nobelprisen" i medicin i 1903. - Som en helt naturlig ting opkaldte man en af de små veje i området efter ham : Finsensvej (den senere Erik Bannersvej).

Niels R Finsen
1860 - 1904

1. Verdenskrig var ved at slutte, da "LYSET" kom til verden. Frygt og forvirring havde præget folk, og det at have et godt sted at bo var ingen selvfølge, - nu håbede man på bedre tider, - så alt i alt må vi sige, at der var mange grunde til at give byggeforeningen det optimistiske navn.

EN VIGTIG SAMTALE

Konsul Carl Petersen, der ejede en trælasthandel i gården, hvor bilfirmaet C. Weinreich A/S i dag holder til, traf en efterårsdag i 1918 murer L. Christensen fra Godthåbsvej. Konsulen havde en idé om at starte en ny byggeforening i Holbæk. - Samtidig lod konsulen skinne igennem, at han ville skænke grunden til byggeforeningen gratis, og han syntes, det ville være godt, hvis murer Christensen sammenkaldte nogle interesserede til et møde, - men som konsulen bemærkede : Tilbudet gælder kun for arbejdere og ligestillede - - og mureren fandt selvfølgelig i samtalens løb ud af, at det ville være rimeligt, at byggematerialerne blev købt i konsulens firma.

SÅ BEGYNDTE MØDERNE

12 mand samledes den 9. oktober 1918 på Hotel Hafnia i Smedelundsgade i Holbæk (hotellet lå, hvor Handelsbanken i dag holder til). - Mureren forelagde konsulens forslag, og der var enighed om at nedsætte et udvalg til at arbejde videre med sagen og til at forhandle med konsulen. - -

Det gik stærkt med møderækkerne, for 3 dage senere, den 12. oktober, blev tømrer Ove Larsen valgt til formand for en forening, der faktisk ikke var stiftet endnu, - men det blev den ved en generalforsamling, naturligvis i Hotel Hafnia, og datoen var : 28. oktober 1918 , - byggeforeningens navn blev : LYSET.

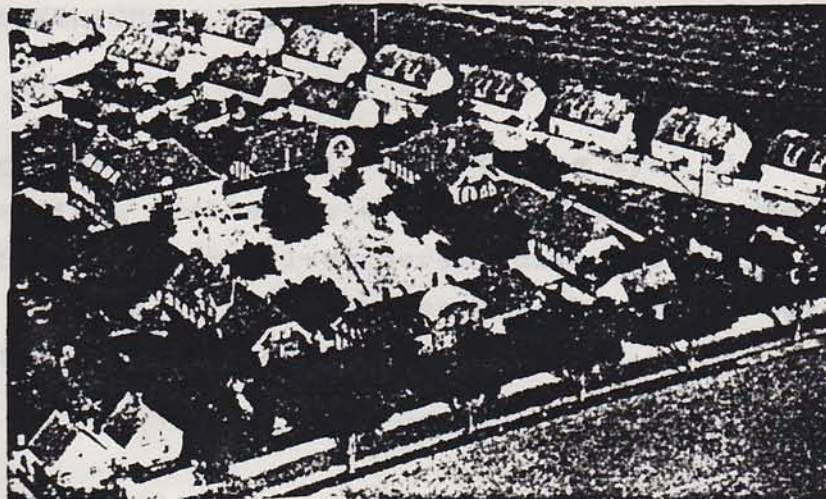
I løbet af et år blev der afholdt 14 bestyrelses-og medlemsmøder, - og det vigtigste - 7 generalforsamlinger, - man lå altså ikke på den lade side.

PLANERNE ANDRES

Den 2. april 1919 var man kommet så langt, at man kunne trække lod om grundene. - Ved samme møde sagde formanden, at konsul Carl Petersen havde henstillet til ham om, at vejen gennem kvarteret måtte blive opkaldt efter hans afdøde kone, - det måtte den, - og da konsulindens navn var Marie, vedtoges det at kalde vejen : Marievej.

Men 3 uger senere skete der noget uventet . . .

Det område, man havde planlagt at bygge på, ønskede Amtet at købe til sygehusudvidelser, - det var et område mellem den nuværende Vald. Sejrsvej og Sygehuset. - - Amtet kunne og ville konsulen ikke sige nej til - - Han henvendte sig derfor til formand og bestyrelse og gav dem et nyt tilbud. Betingelserne var de samme som tidligere, men byggeriet skulle flyttes til Spånebækgårdens jorde. - Bestyrelsen fik 36 timer at betænke sig i, man kunne ikke nå at sammenkalde til medlemsmøde. Bestyrelsen vurderede det nye forslag, og selv om de var i en slags tvangssituation, følte de, at den nye beliggenhed var endnu bedre end den gamle. De sagde : ja, tak, - og de øvrige medlemmer protesterede ikke, da de fik at vide, hvad der var sket.

DE FØRSTE ÅR

På en generalforsamling den 2. maj 1919 blev en ny og endelig lodtrækning om husene foretaget. - Midt på sommeren - vi er stadig i 1919 - kom der problemer, - svendene ønskede 50 kr. ekstra for pudsearbejdet på hvert dobbelthus, det ville mester ikke gå med til, og arbejdet lå stille et stykke tid. Så indgik man et kompromis, - byggeforeningen gik med til at betale halvdelen af beløbet, men kun nødvendigt, - husene skulle jo nødigt blive for dyre.

Små praktiske ting blev ordnet på de næste møder. - Stabssergent Nielsen fik lov til at have lidt småhandel, bl.a. med syartikler, og slagteriarbejder Chr. Holst fik tilladelse til at have et lille udsalg med mælk og brød.

Man vedtog i skøn forening, at alle huse skulle være hvide, - og det blev de.

Huslejen blev fastsat til 44 kr. pr. måned.

Et år efter foreningens stiftelse - i efteråret 1919 - var husene klar til indflytning.

MEDMENNESKELIGHED

Foreningen havde heldigvis også tid og lyst til at tage sig af sociale problemer. - Et par af medlemmerne fik på grund af sygdom eftergivet deres husleje i nogle måneder. Pengene kom fra foreningens kasse, - hjælp fra det offentlige var faktisk en umulighed i de tider.

ET KENDT ANSIGT

Byrådet ønskede at få et medlem i foreningens bestyrelse, og det blev ingen ringere end den nyvalgte socialdemokratiske borgmester, Alfred Hansen. - Alfred Hansen var i 1919 blevet byens første folkevalgte borgmester. - Ved borgmestervalget stod stemmerne i byrådet lige mellem ham og Borgerlistens kandidat, dr. Schou, - så måtte man foretage en lodtrækning, - og den faldt ud til fordel for Alfred Hansen. Han fortsatte i øvrigt som Holbæks borgmester i de næste 35 år.

FRA DYRENES VERDEN

Til sidst nogle små, men ikke uvæsentlige problemer fra de første år. - Der var blevet klaget over, at flere medlemmer havde deres høns gående frit i området, og man drøftede derfor, om der burde være bestemte regler. - Men der må have været adskillige hønseejere til stede, for sagen blev henlagt.

Næste gang problemet om husdyrhold blev taget op, var man blevet strengere, - denne gang gjaldt det katte og duer. - - Vedtagelsen lød :

Duerne skal holdes indelukket i tiden fra 1. marts til 1. september.

Kattene skal holdes indelukket i tiden fra 1. april til 1. august.

VEJNAVNE - ET PROBLEM

Kvarterets hovedvej bar efter konsulens ønske hans kones navn, - og Marievej, som den hed, afløste på en lang strækning den gamle skolesti, hvor bl.a. børn fra Villakvarteret (nu Kalundborgvej) havde trasket den lange vej til Søndre Skole for at suge visdom til sig, hvis de ellers følte det sådan.

I 1919 døbte man LYSETS 2 små sideveje. Vejen længst op mod Ringstedvej (nu Henrik Thottsvej) kom til at hedde : Carlsvej, - til ære for konsulen, - og den anden vej (nu Erik Bannersvej) fik navnet : Finsensvej, i fuld harmoni med at kvarteret hed : LYSET.

Navnet Carlsvej eksisterede dog kun kort tid - myndigheder og andre fandt det ikke foreneligt med skik og sædvane at opkalde en vej efter en nulevende person, - og konsulen var jo lyslevende på det tidspunkt, - så man benyttede i stedet navnet : Rådmandsvej, for at mindes de mange magtfulde rådmænd, byen havde haft. - Problemerne med gadenavne var slut i denne omgang, men efter 2. Verdenskrigs slutning skete der noget igen.

NAVNEKRIGEN

I 1945 vedtog byrådet, at navnene på de 2 små sideveje til Marievej skulle ændres. Man har sikkert spurgt historikeren, overlærer Albert Thomsen til råds. - Nu kom Rådmandsvej til at hedde Henrik Thottsvej, og Finsensvej omdøbtes til Erik Bannersvej. - Navngiverne var de 2 sidste lensmænd på Holbæk Slot, Erik Banner og Henrik Thott. Slottet ophørte at eksistere som lensmandsbolig i 1661.

Det skabte et ramaskrig blandt beboerne i kvarteret, da der pludselig kom nye navneskilte på vejene. - Mand og mand imellem lød det, at det var dog før skrap, at disse gamle, "fordrukne lensmænd" skulle give navn til de 2 små hyggelige veje.

De navneskilte, kommunen havde sat op, var fjernet dagen efter, - dette gentog sig i et stykke tid, - alle mente at vide, hvem det var, - men ingen sagde noget, - og den mistanke, der faldt på byggeforeningens daværende formand, tog han med et smil, - mysteriet forblev uopklaret. Efterhånden ebbede modstanden ud, og navnene Henrik Thottsvej og Erik Bannersvej stod fast.

Hvad de gode beboere heldigvis ikke vidste var, at overlærer Thomsen omgikkes med tanker om at få Marievej om døbt til : Dronning Margrethesvej - efter dronning Margrethe den Første, der flere gange havde besøgt Holbæk Slot og udsøgt love og dekreter herfra, bl.a. i år 1400. - Men Marievej fik lov at beholde sit navn.

Som beboerne forestillede sig de gamle lensmænd . . .

FORETAGSOMHED

Fra boligforeningens start har der været lidt småhandel i kvarteret. Chr. Holsts brødudsalg og stabssergent Nielsen med lidt blandet handel var de første. - Pølsemaker Petersen startede en lille slagterbutik - Marievej 11 - samme sted kom der senere en købmandshandel, der først ophørte i begyndelsen af 1960'erne. På den anden side af Marievej, i nr. 26, havde familien Nielsen en lille træsko- og skomagerbutik og desuden et stykke tid : rulleforretning. - Senere blev der rulleforretning i nr. 24, det var Petra Rasmussen, der stod for denne virksomhed fra 1968 til 1982. I øvrigt er Petra Rasmussen den af LYSETS beboere, der har været længst på stedet. Hun kom som 7-årig i 1919.

I en lang periode fra 40'erne og op til 70'erne kunne man se folk besøge N.P. Stroustrup for at leje kort til andespil, - og i de første år var andespillet noget særligt. Meget tit foregik det på Mellerupgård i Kirkestræde, - og hvis man vandt, så var gevinsten : en levende and. Det skal have været betagende både at se og høre folk og ænder forlade Mellerupgård, når spillet var slut. Vinderne kom så gående ned ad Algade, enten med anden i en kassen eller endnu mere prangende - med anden i snor.

Hvis man kikkede ind i Carl Rolsteds have - Marievej 5 - så man ting, der ledte tanken hen på kunstneren Robert Jacobsen. Her var grene - som naturen havde udformet dem - sten og metal sat sammen, så haven virkede som en hel lille kunstpark.

LIVET PÅ OG VED VEJENE

Fiskemand, brødmand og mælkeemand kom på bestemte ugedage og falbød deres varer, - men de blev næsten betragtet som hørende med til familien, - da fisker Frederiksens kasse var blevet lidt for skrøbelig, hjalp snedker Brodersen i nr. 2 ham med en ny kasse til den dyrebare last.

I øvrigt kunne man være heldig at se grise snøfte op og ned ad vejene i 30'erne. Nogle familier syntes, at det var rart at have disse fir-benede flæskestegsgående, for hvis der blev trange tider, havde man da altid lidt sul i baghånden, - hvad de øvrige beboere mente om at bruge vejene som grisesti, forlyder der ikke noget om.

Kommunen havde nogle arealer for enden af den nuværende Henrik Thottsvej, hvor kvarterets børn kunne tumle sig. Man satte oven i købet nogle mål op, så drengene kunne spille fodbold, - og om vinteren var det kuperede terræn velgnet til at kælke på. - - Skt. Hans Aften samledes beboerne til bål-fest på det kommunale område, - og disse forskellige aktiviteter var med til at øge sammenholdet.

Inde bag de små vinduer foretog man sig før i tiden ting, som var helt anderledes end i dag. Radioen var jo den store nyskabelse i Mellemkrigstiden, og nogle af LYSETS beboere var så heldige at have et af disse fantastiske, noget skrattende apparater stående i et hjørne af stuen, - men der blev beordret stilhed - så far kunne høre, hvad der skete ude i den store verden. - Tit sad drengene med løvsavsarbejde, og pigerne strikkede og syede. - En enkelt gang var der råd til en biografbillet, og så gik turen ned til "Kino", der lå inde bag den gamle Gendarmergård i Smedelundsgade.

IGANGSÆTTEREN

Tilnavnet blandt venner var Teater-Carl. - Carl Petersen var kommet fra teaterkredse i København, - og selv optrådte han af og til med held som dilettantskuespiller. - - Men det var som forretningsmand, han søgte og fandt lykken. Han startede som ekspedient i Holbæk, men i 1884 overtog han den gamle købmandsgård i Smedelundsgade. Isenkræmmer A.M. Bjørn fandt, at den unge handelsmand var et passende parti for hans datter, Marie, - en anden af Bjørns døtre blev gift med boghandler Henningsen, - jo, gamle Bjørn havde næse for at vælge gode og driftige svigersønner. - En trælasthandel i Holbæk bærer i øvrigt stadig Carl Petersens navn.

BYGGEFORENINGENS FORMÆND

1918	Ove Larsen	1952	N.P. Stroustrup
1920	J.P. Jensen	1953	Vilh. Brodersen
1923	Carl Andersen	1958	Alfred Jensen
1924	J.M. Nielsen	1966	Ejvind Petersen
1929	J.P. Jensen	1970	H.P. Henriksen
1930	Ferd. Christensen	1973	Gert Petersen
1931	Vald. Hansen	1980	Svend Sørensen
1933	Chr. Holst	1982	Minna Hansen
1937	Vald. Hansen	1986	Knud Kristensen
1940	Chr. Holst	1988	Gert Petersen
1944	Alfred Jensen	1988	Ib Olsen

Jeg har i dette lille skrift forsøgt at fortælle lidt om byggeforeningen LYSET gennem 70 år.

Der er lagt mest vægt på tildragelser fra den ældste periode af byggeforeningens historie.

Til brug for jubilæumsskriftet har der været brugt forskellige kilder, bl.a. Albert Thomsen : Holbæk Købstads Historie og Michael Hertz : Holbæk i hundrede år. - De fyldigste oplysninger er kommet fra foreningens protokol, samt sidst, men ikke mindst fra nuværende og forhenværende beboere i kvarteret.

Jeg vil gerne sige tak for hyggelige samtaler med diverse oplysninger.

Tak til Ib Olsen og den øvrige bestyrelse . . .

og tak til : Annie Jensen
Poul Brodersen
Hans Henrik Tofte
Bente Tofte
Petra Rasmussen
Helge Stroustrup
Peter Klüwer

Holbæk, september 1988

Preben Lunghøj

1918-1988